DOĞU KARADENİZ'DE TOPLUM VE KÜLTÜR

I

SOCIETY AND CULTUR

IN EASTERN KARADENIZ REGION

I

EDİTÖR

Doç. Dr.
Musa Yavuz ALPTEKİN

serander

SERANDER YAYINLARI

DOĞU KARADENİZ'DE TOPLUM VE KÜLTÜR-I

SOCIETY AND CULTUR
IN EASTERN KARADENIZ REGION-I

Editör:
M. Yavuz Alptekin

Yayına Hazırlayan:
Veysel Usta

Genel Yayın Yönetmeni:
Kenan Sarıalioğlu

Kapak Tasarımı:
Emriye Demirkır

Dizgi ve Redaksiyon:
Dr. Hüseyin AYAZ

Yapım / Uygulama:
SERANDER

Sertifika no: 33882

Baskı:
Eser Ofset Matbaacılık, Trabzon
Tel: 0462 321 53 38
I. Baskı, Ekim 2020

ISBN: 978-9944-374-90-3

SERANDER
Gazipaşa Mahallesi, Uzun Sokak, No: 5/3
Ortahisar-Trabzon / TÜRKİYE
Tel. 0533 421 70 02
www.seranderyayinevi.com
e mail: serander@seranderyayinevi.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz..... 5

Trabzon'da Cenup Türkmenleri..... 9
Süleyman KÖKSAL

Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Trabzon'da Dini ve Etnik Yapı 25
Abdurrahman OKUYAN

Tereke Kayıtlarına Göre Giresun'da Maddi Kültür Unsurları (1859-1920).....47
Kaan Ramazan AÇIKGÖZ
Soheila FARAJİ

Göç Bağlamında Din ve Yerel-Ötesi Aile İlişkileri (Giresun Örneği) 65
Hasan Ali YILMAZ

Oflu Hocalar ve Ünlerini Kazanmalarında Etkili Olan Çevresel Faktörler 81
Mustafa TUNÇER

KTÜ Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Öğrencilerinin "Trabzon" ve "Trabzonlu" Algısı 95
Muzaffer UZUN

Feminist Coğrafya Bağlamında "Kadından Kentler" Kitabında Doğu Karadeniz.....107
Ülkü ELİUZ

Karadeniz İle İlgili Dizilerde Kadınların Temsili..... 121
İrfan ARIK

Boşanma Sonrası Kadınların Yaşadığı Sorunlar ve Başa Çıkma Yolları: Trabzon Örneği..... 149
M. Yavuz ALPTEKİN
Özlem KELEŞ
Yağmur KANDEMİR
Muhammet KALAYCI

Trabzon İli ve Yöresi Ağızlarında Fındık İle İlgili Kelimeler 173
Gül YILMAZ ÇAL

Kaybolan Sosyal Hafıza Bağlamında; Yöresel Ağızlar "Giresun İlinin Eynesil İlçesine Bağlı Çorapçılar Köyü" 199
Hasan UZUN

Doğu Karadeniz Bölgesi Halk Hekimliğinde Isırgan Otu 211
İlker AVCIOĞLU
Arzu FİDAN

Sakin Şehir Markalaşması Ardından Şavşat'ta Yaşanan Sosyo-Mekânsal Değişimin Analizi 227
Sinem ÖZDEDE
Dalya HAZAR

ÖNSÖZ

Yaklaşık on beş yıldır Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde görev yapıyor olmanın doğal bir sonucu olarak, Trabzon ve Doğu Karadeniz'i konu edinen çalışmalarımız diğer faaliyetlerimiz içerisinde önemli bir yekûna ulaştı. Nihayet iki sene önce Doğu Karadeniz'le ilgili editörlüğünü yaptığım ve içine bazılarında tek bazılarında iki yazarlı olmak üzere beş bölümle katkıda bulunduğum bir kitap çalışması daha yapmıştım. O kitaptan sonra bu çalışma Doğu Karadeniz'le ilgili olarak kitap boyutundaki ikinci çalışmamızı temsil etmektedir. Tabii Doğu Karadeniz'in sosyal ve sosyolojik yapısı çalışılmaya hala çok muhtaç. Dolayısıyla daha alınması gereken çok yol var.

Bu kitabın bölümleri 1-4 Temmuz 2020 tarihinde Trabzon'da düzenlenen Bilgitoy (Sempozyum)'da sunulan tebliğlere dayanmaktadır. Burada sunulan tebliğlerin Bilgitoy alt başlığı olan *Doğu Karadeniz'de Toplum ve Kültür* temasına uygun olanları, yazarları tarafından titiz bir çalışmayla tam metin haline getirilmiş ve birer kitap bölümü olarak buraya konulmuştur.

Kitapta 13 bilimsel makale bulunmaktadır. Bunlardan üçü Doğu Karadeniz'in ve Trabzon'un tarihsel arka planı ile ilgilidir. Bunların başlıkları şöyle sıralanmaktadır: "Trabzon'da Cenup Türkmenleri", "Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Trabzon'da Dini ve Etnik Yapı", "Tereke Kayıtlarına Göre Giresun'da Maddi Kültür Unsurları (1859-1920)". Bu makalelerden ilki, vaktiyle güneydeki beyliklerden iki tanesi olan *Dulkadiroğlu Beyliği* ve *Ramazanoğlu Beyliği*'nden Trabzon'a göç eden Türkmenleri, bölgedeki İmamoğlu Türkmen Sülalesini, Ramazanoğlu soyadlı aileleri ve *Maraş Karsı* diye bilinen bugünkü Kadirli'den Trabzon ve havalisine göç edenleri merkeze alarak ve bu ailelere mensup kişilerle mülakat yapmak suretiyle bu grupların izini sürmeye çalışan kıymetli bir çalışmadır. Doğu Karadeniz'e gerçekleşen Türkmen göçleri önemli bir konu olup, bu konuda daha fazla çalışma yapılması gerektiği açıktır. İkinci makale ise, yaklaşık iki yüzyıl önce Trabzon ve havalisindeki Gayr-i Müslimlerle Müslümanların demografik yapısını, dini ekonomik özgürlüklerini ve faaliyetlerini ve nihayet, azınlıkların Devletle ilişkilerini konu edinen ve bu içeriği birincil kaynaklara dayanarak yazan önemli bir çalışmadır. Bu grubun üçüncü ve son çalışması ise, 19.yy.ın ikinci yarısı ve 20.yy.ın ilk 20 yılına ait Osmanlı Devleti ölüm kayıtlarına dayanarak, Giresun'da maddi kültürü incelemeye çalışan başka bir kayda değer çalışmadır. Türk tarih yazıcılığının sosyal ve kültürel boyutunun çok zayıf olmasının bir sebebi de, yerel kültür ve sosyal tarih çalışmalarının yetersiz-

liğidir. Bu tür çalışmaların çoğalması, veri sunmak suretiyle, daha üst düzeydeki ve ileri boyuttaki çalışmaları da destekleyecektir.

Dördüncü makale, İngiltere'de yapılmış bir Doktora Tezinden üretilmiş "Göç Bağlamında Din ve Yerel-Ötesi Aile İlişkileri (Giresun Örneği)" başlığını taşıyan Doğu Karadeniz'deki göç ilişkilerini inceleyen bir çalışmadır. Çalışma Giresun menşeli göç veren ve göç alan yerler arasındaki göç ilişkilerini aile ve akrabalık boyutunda ve din bağlamında incelemektedir. Beşinci makale, Doğu Karadeniz'deki popüler konulardan birisi olan *Oflu Hocalar*la ilgili "Oflu Hocalar ve Ünlerini Kazanmalarında Etkili Olan Çevresel Faktörler" balıklı çalışmadır. Yazar bu konu üzerinde yetkin bir araştırmacı ve akademisyendir. Zira bu konu üzerine daha önce bir de kitap çalışması yapmıştır. Altıncı makale "KTÜ Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Öğrencilerinin "Trabzon" ve "Trabzonlu" Algısı" başlıklı algı çalışmasıdır. Trabzon ve Doğu Karadeniz insanının karakteristik özelliklerini en iyi bu bölgeye dışarıdan gelen insanlar görebilmektedir. Bu çalışma tam da yabancı uyruklu öğrencilere Türkçe öğreten bir akademisyenin bu durumu akademisyen bakış açısıyla fırsata çevirmesinin bir ürünüdür ve son derce dikkat çekici gözlemler içermektedir. Nitel ve yorumlayıcı bir yaklaşımla okunursa metnin, Trabzon insanının karakteristik özellikleri hakkında temel şifreleri çözdüğü söylenebilir. Bahsedilen son üç bölüm başka bir bölüm ile konu bakımından doğrudan ilişkili olmayan, kitaptaki müstakil çalışmalardır.

Yedinci, sekizinci ve dokuzuncu makaleler ise kendi içinde bir biriyle ilişkili bulunan ve kabaca *Doğu Karadeniz Kadını*nı ve onun sorunlarını araştıran üç çalışmadır. Bunlardan ilki "Feminist Coğrafya Bağlamında Öykülerde Karadeniz Kadını" başlığını taşıyan ve öykülerde Karadeniz Kadınını inceleyen bir çalışmadır. Bu grubun ikinci çalışması benzer bir şekilde "Karadeniz İle İlgili Dizilerde Kadınların Temsili" başlığını taşımakta ve daha popüler bir yöntemle aslında aynı konuyu işlemektedir. Bahsedilen son iki çalışmadan ilki öyküler, ikincisi ise diziler aracılığıyla Türk toplumunda Karadeniz kadınının nasıl görüldüğünü, nasıl algılandığını ve nasıl değerlendirildiğini incelemektedirler. Bu çalışmalar, farklı kaynaklarla ve buralardan elde edilen farklı verilerle aynı olguyu, Karadeniz kadınını, Karadeniz'de kadınlık olgusunu incelmektedirler. Bu grubun son çalışması ise daha çok Karadeniz Kadınının sorunlarına eğilen "Boşanma Sonrası Kadınların Yaşadığı Sorunlar ve Başa Çıkma Yolları: Trabzon Örneği" başlıklı ve saha araştırması sonucu elde edilen anket ve mülakat verilerine dayalı bir çalışmadır.

On, on bir ve on ikinci makaleler benzer bir şekilde kendi içinde bir grup oluşturacak şekilde Karadeniz yöresi halk kültürü ile ilgili çalışmalardır. Bunlardan ilki "Trabzon İli ve Yöresi Ağızlarında Fındık İle İlgili

Kelimeler" başlığını taşıyan ve yörenin temel tarım ürünlerinden birisi olan fındık ile ilgili kelimeleri listelemekte ve incelemektedir. Çalışma bir tür tarımsal üretimin kültürel üretime yansımalarını resmetmektedir. Bu grubun ikinci çalışması "Kaybolan Sosyal Hafıza Bağlamında Yöresel Ağızlar: Giresun İlinin Eynesil İlçesine Bağlı Çorapçılar Köyü" başlığını taşımakta ve Giresun/Eynesil'in Çorapçılar Köyünün konuştuğu Ağzı konu edinmektedir. Bu grubun üçüncü çalışması ise, "Doğu Karadeniz Bölgesi Halk Hekimliğinde Isırgan Otu" başlıklı başka bir halk kültürü çalışmasıdır ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde halk hekimliğinde ısırgan otunun kullanım alanlarını ve önemini anlatmaktadır. Nihayet kitabın son makalesi de "Sakin Şehir Markalaşması Ardından Şavşat'ta Yaşanan Sosyo-Mekânsal Değişimin Analizi" başlığını taşıyan ve Ordu/Perşembe hariç tutulursa denebilir ki, Doğu Karadeniz'in tek sakin şehir unvanlı yerleşim birimi olan Şavşat'ta Sosyal ve Mekânsal değişimi anlatan başka bir kıymetli çalışmadır.

Görüldüğü üzere kitaptaki konular daha çok tarihsel arka plana, göç konusuna, Karadeniz İnsanının karakteristik özelliklerine, Doğu Karadeniz Kadınına, bölgenin halk kültürüne ve toplum-mekân etkileşimine yönelik çalışmalardır. Benzer konulara, daha önceki *Doğu Karadeniz'de Toplumsal Yapı Kültür ve Gündelik Hayat* isimli edisyon kitap çalışmamızda da yer verilmişti. Bu çalışma ise, *Doğu Karadeniz'de Toplum ve Kültür* başlığıyla yayımlanan kitapların ilkini temsil etmektedir. Gelecek yıllarda bu serinin sürdürüleceğini ve benzer konular bağlamında Karadeniz bölgesinin tarihi, kültürü ve insanıyla incelenmeye ve araştırılmaya devam edeceğini söyleyebilirim.

Araştırmacılara veri, meraklısına bilgi sunması umuduyla, keyifli okumalar dilerim…

Doç. Dr. M. Yavuz ALPTEKİN
KTÜ Sosyoloji Bölümü
Eylül-2020, TRABZON